

**УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ ХАРКІВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА
БІБЛІОТЕКА
СЕКТОР ІНФОРМАЦІЇ З ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВА**

61003, м. Харків, вул. Кооперативна, 13
т. 731-31-32

**НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань за 2009 рік)

Вип. 13

**Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації
з питань культури і мистецтва Харківської
обласної універсальної наукової бібліотеки**

Харків 2011

НОВІ ПАМ'ЯТНИКИ ІСТОРІ ТА КУЛЬТУРИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*(Оглядова довідка за матеріалами періодичних видань за 2009 рік)
Випуск 13*

МЕМОРІАЛЬНА ТАБЛИЧКА НА МІСЦІ МАЙБУТНЬОГО ПАМ'ЯТНИКА НА ЧЕСТЬ ПЕРЕМОГИ РОСІЙСЬКОЇ АРМІЇ ТА УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА НАД ШВЕДСЬКИМ ВІЙСЬКОМ

9 лютого 2009 року на пагорбі при в'їзді в с. Городне Краснокутського району було встановлено пам'ятну меморіальну табличку на місці майбутнього пам'ятника на честь події, що стала одним із чинників розгрому шведських військ під Полтавою.

Відповідно до історичних даних, саме тут, на Краснокутщині, у селі Городному, ще за півроку до Полтавської битви, 9 лютого 1709 року шведський король Карл XII вступив у бій з об'єднаними військами російської армії та українських козаків, в якому шведи отримали поразку, а сам король ледь не потрапив у полон. Історики схильні до думки, що цей бій став первістком перемоги російсько-українських військ у битві під Полтавою.

Література:

Боева Т. Уроки історії / Т. Боева // Слобід. край.- 2009.- 12 лют.

Історична правда взяла гору // Промінь (Краснокутський р-н).- 2009.- 14 лют.- (Історія і сьогодення).

Кривочуприн Е. «Ура, мы ломим, гнутя шведы!» - звучало на Слобожанщині / Е. Кривочуприн // Время.- 2009.- 11 февр.- (Наша история. К 300-летию Полтавской битвы).

МЕМОРІАЛЬНІ ДОШКИ, ПРИСВЯЧЕНІ ПАМ'ЯТІ ПЕРШИХ ВІТЧИЗНЯНИХ МЕТРОЛОГІВ

11 лютого 2009 року за ініціативи ДП „Харківстандартметрологія” у Харкові на фасаді будинку першої в Україні повірочної палатки по вул. Римарській, 5 було відкрито меморіальну дошку. Ще одну меморіальну дошку з іменами перших харківських метрологів цього ж дня було відкрито на будівлі Української Головної Палати мір і ваг по вул. Мироносицькій, 36.

Своєю появою українська метрологічна служба зобов'язана відомому вченому Д.І. Менделєєву, чие 175-річчя в ці дні відзначила світова наукова громадськість. Як перший керівник Головної Палати мір і ваг Російської імперії, він ініціював відкриття у 1901 році Харківської повірочної палатки, першої в Україні, що поклала початок Державній метрологічній службі України. У 1922 році на її базі була створена Українська Палата мір і ваг, яка координувала діяльність повірочних палаток по всій республіці. Цей заклад

розташувався по вул. Рівності і Братства (нині вул. Мироносицька, 36). Саме тут сьогодні знаходиться головний корпус державного підприємства „Харківстандартметрологія”.

Історія зберегла до наших днів імена перших харківських метрологів: першим управляючим палаткою був Микола Іванович Страдомський, першими повірителями – Михайло Петрович Попов, Федір Олександрович Долгов і Олександр Лазаревич Маштаков, який з 1905 року взяв на себе управління палаткою і очолював її більше 20 років.

Література:

Буряковская Т. Точность – вежливость не только королей. Украинская метрология начиналась в Харькове / Т. Буряковская // Время.- 2009.- 12 февр.- (Дата. К 175-летию Дмитрия Менделеева).

Камынина С. С чего наука начинается? / Камынина С. // Время регионов Харьковщины.- 2009.- 21 февр.

Холманская Л. Дмитрия Менделеева увековечат дважды / Л. Холманская // Веч. Харьков.- 7 февр.

Черномаз П. Первая метрологическая столица Украины / П. Черномаз // Харьк. известия.- 2009.- 7 февр.- (Юбилей).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ М.О. КУЧЕРЕНКА

23 лютого 2009 року в депо станції Лозова було відкрито меморіальну дошку на честь видатного конструктора, тричі лауреата Державної премії СРСР Миколи Олексійовича Кучеренка.

М.О.Кучеренко (1908 – 1976) народився у с. Катеринівка Лозівського району Харківської області.

Після закінчення школи вступив до Харківського залізничного технікуму, на базі якого у 1930 році було створено інституту інженерів транспорту. Крім теоретичного курсу, навчання передбачало тривалу виробничу практику. Її Кучеренко пройшов у Лозівському паровозному депо. Столяр, ливар, коваль, токар, кочегар, помічник машиніста паровоза – залізничну науку молодий паровозник осягав з азів.

Після закінчення інституту у 1931 році Микола Кучеренко влаштується на роботу креслярем-конструктором на знаменитий Харківський паровозобудівний завод. У цьому ж році його переводять на роботу у засекречену танкову конструкторську групу заводу. У 1934-38 рр. він – заступник начальника конструкторського бюро, у 1938-39 рр. – начальник КБ-100, у 1940-47 рр. – начальник КБ-520, заступник головного конструктора заводу № 183, евакуйованого у 1941 році у Нижній Тагіл і відбудованого на базі Уралвагонзаводу.

М.О. Кучеренко брав участь у вдосконаленні організації виробництва вітчизняного серійного танку Т-24, у розробці легких колісно-гусеничних танків БТ-2, БТ-5, БТ-7 і БТ-7М. Разом із Михайлом Кошкіним і Олександром Морозовим брав участь у створенні дослідних танків А-20, А-

32 і уславленого танка Т-34, який був прийнятий на озброєння 19 грудня 1939 року.

У 1947-49 рр. у Москві він – головний конструктор головного управління Міністерства транспортного машинобудування СРСР. У 1949-52 рр. у Нижньому Тагілі – головний інженер Уралвагонзаводу. У 1952-67 рр. – Кучеренко на керівній роботі: начальник головного управління танкового виробництва Міністерства транспортного машинобудування СРСР, яке пізніше було перетворене на Комітет оборонної промисловості, потім у Міністерство оборонної промисловості.

У 1960-х роках під безпосереднім керівництвом М. Кучеренка був сконструйований самохідний візок, який у подальшому слугував основою для створення луноходу.

М.О. Кучеренко – інженер-полковник (1946), лауреат Державних премій СРСР (1942, 1946, 1948), кавалер багатьох орденів Радянського Союзу.

Література:

Зеленина Е. Круг Ларисы Васильевой. Возвращение в Харьков / Е. Зеленина // Время.- 2009.- 24 февр.

Миколаєнко В. Електровоз з ім'ям танкобудівника / В. Миколаєнко // Слобід. край.- 2000.- 26 лют.

Пам'яті видатного земляка // Голос Лозівщини.- 2009.- 27 лют.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ О. В. ПОГОРЕЛОВА

11 березня 2009 року на фасаді Харківського Національного Університету було відкрито бронзовий барельєф в пам'ять про великого геометра, видатного вченого ХХ століття, почесного громадянина міста Харкова Олексія Васильовича Погорелова.

Скульптор – Олександр Демченко. Він же був автором першого у Харкові горельєфа Погорелову, встановленого 13 травня 2005 року на будинку ФТНТУ (див. „Нові пам'ятники історії та культури Харківської області”, вип. 9).

Література:

Ильич Л. Великий геометр ХХ века / Л. Ильич // Веч. Харьков.- 2009.- 3 мар.- (Личность в истории).

Улицу Второй Пятилетки переименуют в Погорелова? // Веч. Харьков.- 2009.- 14 мар.- (Память).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА „ІЗ ВДЯЧНОСТІ ЗА ПРИТУЛОК ДІТЯМ, КОТРІ ВРЯТУВАЛИСЬ ВІД ГЕНОЦИДУ 1915 РОКУ”

24 квітня 2009 року, в День пам'яті жертв геноциду вірмен в Османській Туреччині, на фасаді католицького храму у Харкові, що по

вулиці Гоголя, 4 було встановлено меморіальну дошку. На ній трьома мовами, російською, українською та вірменською викарбовано слова вдячності жителям нашого міста від Харківської обласної вірменської громади за спасіння дітей від переслідування турків: "Із вдячності за притулок дітям, котрі врятувалися від геноциду 1915 року".

День пам'яті жертв геноциду вірмен веде свій відлік від 24 квітня 1915 року. Тоді, майже сто років тому, в Османській імперії розпочалися арешти і знищення цвіту вірменської нації – її інтелігенції. Близько 800 чоловік – письменників, вчених, лікарів, священиків і вірменських депутатів турецького меджлісу – було вбито. Однак 1915 рік – був піком геноциду вірмен у Туреччині, регулярні ж гоніння розпочалися ще у ХІХ столітті.

У Харкові до 1910 року вірменська громада налічувала близько двох тисяч чоловік. З 1915-го і до кінця 20-х років хвиля біженців-вірмен із Туреччини збільшила харківську громаду до восьми тисяч чоловік.

У Харків вірменські біженці потрапляли через Ростов-на-Дону. Перейти турецький кордон вдавалось небагатьом, хоч просте турецьке населення теж допомагало їм.

Притулок для вірменських дітей у Харкові було створено приблизно у 1916 році на базі громади вірмен-католиків при польському костьолі по вулиці Гоголя,4, який діяв ще з кінця ХІХ століття. Допомогу біженцям надавали і у Вірменській Григоріанській церкві, що знаходилась по вул. Чернишевського, 5.

Однак точних даних про те, скільки дітей було тоді врятовано, хто і як займався їх реабілітацією, в архівах немає.

Література:

Ильич Л. Армяне благодарны харьковчанам за спасение детей / Л. Ильич // Веч. Харьков.- 2009.- 25 апр.- (Страницы истории).

Січнева І. Нехай ваш Бог допоможе вам / І. Січнева // Слобід. край.- 2009.- 25 квіт.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ ФРОНТОВИКІВ

7 травня 2009 року на фасаді Палацу культури Харківського електромеханічного заводу було відкрито меморіальну дошку з іменами трьох фронтовиків, Героїв Радянського Союзу Кузьми Білоконя, Павла Семеняки та тричі Героя Радянського Союзу Петра Покришева.

Понад чотири десятиріччя тому трагічно обірвалося життя льотчика **Петра Опанасовича Покришева**. Він прожив 53 роки. Але за цей час став двічі Героєм Радянського Союзу. У роки війни вважався одним із кращих льотчиків Ленінградського фронту, брав участь у 60 повітряних боях, особисто збив 22 ворожі літаки і 7 – у складі групи. Був командиром винищувального авіаційного полку. Після війни закінчив Академію Генштабу, був депутатом Верховної Ради СРСР. Мешкав у Ленінграді. Але в його трудовій біографії був і такий запис: слюсар харківського заводу „Серп і молот”.

На цьому ж підприємстві працював колись і *Кузьма Филімонович Білокінь*. У перший бій із фашистами він вступив на третій день війни, 25 червня 1941 року і воював штурмовій авіації до самої Перемоги. Здійснив 170 бойових вильотів. Мав дев'ять бойових орденів. Після закінчення війни викладав у Оренбурзькому училищі. Помер К. Білокінь у квітні 2005 року, не доживши кілька тижнів до 60-річчя Великої Перемоги.

Павло Іванович Семеняко родом з Кубані. Перед війною закінчив Благовіщенське кавалерійське училище. Не піднімався в небо, але виявив незрівнянну хоробрість і мужність на землі та воді. Про це свідчить такий красномовний факт. 29 липня 1944 року, переправившись під ворожим вогнем через Віслу, капітан Семеняко разом із своїми бійцями вибив ворогів із населеного пункту і міцно утримував плацдарм. Наступного дня вони відбили 15 ворожих атак. Вистояли. У мирний час працював на ХЕМЗі.

Література:

Чернова Н. Вклонімося мужності героїв / Н. Чернова // Слобід. край.- 2009.- 9 трав.- (Мир, оплачений кров'ю).

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ В.В. КРИШТАЛЯ

На початку травня 2009 року у Харкові, на приміщенні кафедри сексології та медичної психології Харківської медичної академії післядипломної освіти по вул. Мירוносицькій, де з 1987 р. по 2008 р. працював її засновник і беззмінний керівник Валентин Валентинович Кришталь, за ініціативи його колег, було відкрито меморіальну дошку.

Валентин Валентинович Кришталь – заслужений діяч науки і техніки України, академік Академії наук вищої школи України, доктор медичних наук, професор був спеціалістом в галузі медичної та соціальної психології, психіатрії, сексології та сексопатології.

Кришталь став „першовідкривачем” проблем сексу в СРСР, „легалізувавши” делікатні питання, які у ті часи замовчувались. Кафедра медичної психології і сексології була заснована у 1987 році. Для її створення засновникам довелося вирішувати проблеми на найвищому рівні. Реакція харківських партійних органів була однозначною: громи і блискавки. Дорогу „опальній” науці наші вчені, В. Кришталь та М. Хвисюк, пробивали у Москві – у Мінздраві і навіть ЦК КПРС. Після довгих переговорів першу в СРСР кафедру сексології все ж вирішили створити.

В подальшому на ній сформувався творчий колектив співробітників і отримала визнання сексологічна наукова школа: підготовлено 20 докторів і понад 60 кандидатів медичних і психологічних наук, видано чисельні наукові публікації. Самому В.В. Кришталю належало понад 180 наукових робіт, серед яких монографії, наукові посібники, статті. Він був засновником і редактором журналу „Медицинская психология”, редактором „Международного медицинского журнала”.

Значне місце у діяльності Валентина Кришталя займала просвітницька діяльність: він створив унікальний музей сексуальних культур світу, єдиний в Україні.

Література:

Ефанова М. Валентин Кришталь прервал ханжескую блокаду / М. Ефанова // Веч. Харьков.- 2009.- 12 мая.- (Память).

Степанов Ф. Колеги увічнили пам'ять / Ф. Степанов // Медична газета.- 2009.- 15 трав.

**МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА,
ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ЯАНА РЯППО**

В пам'ять про видатного державного діяча Яана Ряппо на будинку Харківського педагогічного університету ім. Сковороди у травні 2009 року було відкрито меморіальну дошку.

Вчений і педагог, естонець по походженню, Яан Ряппо довгий час займав посаду першого заступника голови Міністерства народної освіти УРСР. Саме тут, у будинку по вул. Артема до 30-х років минулого сторіччя знаходилось це відомство.

Яан Ряппо майже все життя прожив у Харкові, він вважається одним із засновників системи освіти Української РСР. Саме Ряппо, приїхавши до нашого міста, почав відкривати початкові школи національних громад. Він автор багатьох праць, присвячених розвитку освіти в цілому і педагогічної науки.

Література:

Григорян Г. От благодарных потомков / Г. Григорян // Харьк. известия.- 2009.- 21 мая.

**МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА,
ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ В. ШЕСТОПАЛОВА**

25 травня 2009 року на фасаді будинку №20 на пл. Конституції було відкрито меморіальну дошку народному артисту України Володимирі Шестопалову.

Місце для меморіальної дошки вибране не випадково – саме тут з 1971 по 2001 рік жив В. Шестопалов. Її автор – відомий харківський скульптор, заслужений художник України Сейфаддін Гурбанов. Меморіальна дошка – справжній витвір мистецтва: наче зсунулась вліво завіса із зеленого мармуру, і нам відкрилося натхненне обличчя актора, прокреслене в золотавому овалі. Всі, хто знав Володимира Шестопалова, вважають: портрет дуже точно передає романтичний настрій, м'який ліризм, що було притаманним і багатьом сценічним образам, створеним актором, і безпосередньо йому самому.

Володимир Мусійович Шестопалов – артист Харківського академічного українського драматичного театру ім. Т.Г. Шевченка, народний артист України, лауреат творчої премії Харківського міськвиконкому ім. І. Мар'яненка (1995). У 1961 році Шестопалов закінчив Харківський

театральний інститут (педагоги І. Мар'яненко, О. Глаголін) і з того часу працював у Харківському театрі ім. Т.Г. Шевченка. Ролі: Шпак („Шельменко-денщик” Г. Квітки-Основ'яненка), Хома Кичатий („Назар Стодоля” Т. Шевченка), Софрон („Маруся Богуславка” М. Старицького), Остап („Тарас Бульба” М. Гоголя), сер Тобі Белч („Дванадцята ніч” У. Шекспіра) та ін. З 1991 р. по 2001 р. Володимир Шестопапов очолював Харківське міжобласне відділення Національної спілки театральних діячів України.

Література:

Анничев А. Владимир Шестопапов. Народный артист / А. Анничев // Время.- 2009.- 27 мая.- (Память. Послесловие к судьбе).

Красник Ю. Актер великой внутренней силы / Ю. Красник // Харьк. известия.- 2009.- 26 мая.

Романовський В. Його любив і шанував Харків / В. Романовський // Слобід. край.- 2009.- 27 трав. – (Незабутні).

Хомайко Ю. Романтический Шестопапов / Ю. Хомайко // Нова демократія.- 2009.- 29 трав.

На площі Конституції увековечили актера театру Шевченко Володимира Шестопапова [Електрон. ресурс] // МедиаПорт.- Режим доступу: <http://www.mediaport.ua/news/>

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ С. ЧЕРНЯЄВА

15 червня 2009 року у с. Руська Лозова Дергачівського району Харківської області, у школі, де навчався талановитий поет Сергій Черняєв, відкрилась меморіальна дошка.

Ініціатором та організатором її встановлення виступив директор школи, а кошти віднайшли односельці-підприємці.

За своє 32-річне життя, яке трагічно обірвалося 1 травня 2002 року, Сергій Черняєв встиг не так вже й мало – захистив кандидатську дисертацію з філософії, написав чудові вірші (опублікована досі лише незначна їх частка), залишив по собі добру пам'ять. Твори Черняєва, високо оцінені фахівцями, входили до відомих антологій : „Антология современной русской поэзии Украины”, „Слобожанська муза. Антологія любовної лірики XVII-XX ст.”, „Україна. Русская поэзия. XX в. Антологія”.

Література:

В пам'ять о поете // Харьк. известия.- 2009.- 23 июня.

Добролюбов М. Життя без епілогу / М. Добролюбов // Главное.- 2009.- 20 июня.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ В. СЕРГЄЄВА

У серпні 2009 року у Харкові на будинку по вул. Сумській, 36/38 було відкрито меморіальну дошку двічі Герою Соціалістичної Праці, головному

конструктору систем управління ракетно-космічних комплексів, почесному жителю Харкова Володимирі Григоровичу Сергєєву. Саме у цьому будинку з 1960 по 1997 роки жив наш видатний земляк.

Автор меморіальної дошки – харківський скульптор Сейфаддін Гурбанов. Барельєф із зображенням Володимира Сергєєва виконано із бронзи, а основа – із чорного граніту. Пам'ятник виготовлено завдяки спільній організаторській роботі Харківського міськвиконкому і „Хартрону”.

Література:

В память выдающемуся земляку // Харьк. известия.- 2009.- 27 авг.

Здесь жил известный конструктор // Веч. Харьков.- 2009.- 22 авг.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Я. АЙЗЕНБЕРГА

17 вересня 2009 року на стіні будинку по проспекту Правди, 5, де у 1989 – 2002 роках жив видатний вчений Яків Єйнович Айзенберг, було відкрито меморіальну дошку.

Яків Айзенберг, конструктор ракетної космічної техніки. Народився у Харкові 13 червня 1934 року. Після закінчення у 1956 році радіотехнічного факультету Харківського політехнічного інституту, був направлений на роботу в СКБ п/с 201 (нині АТ „Хартрон”) і працював там на різних посадах.

Серед найбільш відомих проектів, розроблених науковцями на чолі з Яковом Айзенбергом – старту найдосконалішої у світі стратегічної ракети SS-18, надважкої ракети-носія „Енергія”, створення й запуск функціонально-вантажного блоку „Зоря”, що поклали початок будівництву нової Міжнародної космічної станції.

Я. Айзенберг створив на „Хартроні” наукову школу, у якій виросло 5 докторів і 76 кандидатів технічних наук. Для підготовки молодих фахівців з тематики підприємства з ініціативи Айзенберга були створені спеціальні кафедри в провідних вузах міста, а сам він завідував кафедрою й читав лекції. Він – автор багатьох наукових праць і понад 75 винаходів.

У 1990 році Я. Є. Айзенберг очолив підприємство, ставши генеральним конструктором і генеральним директором „Хартрону”. З 1995 р. – голова правління й генеральний директор підприємства. У найскладніший період розвитку української економіки Я. Айзенберг першим в країні із пропозицією випробувати на „Хартроні” технологію реструктуризації підприємства ВПК в умовах ринкової економіки. Під його керівництвом була проведена реструктуризація й акціювання „Хартрону”, розпочато освоєння нових напрямків діяльності – розробка й виробництво устаткування для об'єктів енергетики, залізничного транспорту й інших галузей народного господарства.

Звичний для Айзенберга темп роботи було порушено катастрофою. У жовтні 2000 року по дорозі у Київ він потрапив в автомобільну аварію і отримав серйозні травми. Лікарі змогли врятувати йому життя. Але здоров'я було вже не те, і у 2002 році Айзенберг подав у відставку і виїхав до Ізраїлю,

де жили його дочка і син. Помер Я. Айзенберг 3 липня 2004 року. Поховали нашого знаменитого земляка в місті Раанана, неподалік від Тель-Авіву.

Я. Є. Айзенберг мав звання: доктор технічних наук, професор, лауреат Ленінської і Державної премій СРСР і УРСР, премій імені В. Глушкова і В. Челомея, Заслужений діяч науки і техніки, член Міжнародної академії астронавтики (ІАА), Міжнародної академії інформації (ІАІ), Міжнародної академії лідерства в бізнесі і управлінні, Академії космонавтики ім. К. Ціолковського, Академії технологічних наук України (АТНУ), Інституту інженерів по електротехніці і електроніці США (ІЕЕЕ).

Література:

Генкин А. Яков Айзенберг вернулся в свой дом / А. Генкин // Время.- 2009.- 19 сент.

Кулик А.С. Айзенберг Яків Ейнович / А.С. Кулик // Енциклопедія Сучасної України.- К., 2001.- Т.1.- С. 232-233.

ПАМ'ЯТНИК Л.Л. ГІРШМАНУ

15 жовтня 2009 року у Харкові на території 14-ї міської офтальмологічної клініки, що по вул. Олесья Гончара, 5 було відкрито пам'ятник професору Леонарду Леопольдовичу Гіршману.

Автори пам'ятника – заслужений архітектор України В. Лівшиць та скульптор А. Демченко. Скульптурна композиція – фігури лікаря і його пацієнтки, сліпої дівчинки – відлита із бронзи. Її висота – 2,5 метри. Постамент, висотою 1,4 метри, виготовлено із граніту.

Леонард Леопольдович Гіршман (13(25).03.1839 – 3.01.1921) – видатний офтальмолог, професор, засновник і перший директор очної клініки Харківського університету.

Народився Л.Л. Гіршман 13 березня 1839 року. Отримав освіту у Харківському університеті, по закінченні якого у 1860 році був удостоєний звання лікаря з відзнакою. У 1861 році витримавши частину докторантських екзаменів, виїхав за кордон для наукових занять, у 1863 р. повернувся до Харкова і витримав екзамени на ступінь доктора медицини. З 1864 року працював асистентом у Вісбадені, в очній клініці відомого офтальмолога Пагенштехера. Далі - у Гейдельберзі у клініці Кнаппа і лабораторії Гельмгольца, де провів ряд наукових випробувань. У 1868 році після захисту дисертації отримав ступінь доктора медицини і був допущений до викладання офтальмології у Харківському університеті в якості приват-доцента. У 1870 р. Гіршмана затвердили штатним доцентом, у 1875 р. він отримав звання екстраординарного професора по кафедрі теоретичної хірургії, а у 1885 р. – звання ординарного професора по кафедрі офтальмології. У 1893 р. Л. Гіршману присвоєно звання заслуженого професора.

Завдяки Гіршману самостійною стала кафедра офтальмології і була створена у 1872 році спеціалізована офтальмологічна клініка. Він поклав початок розвитку очкової оптики у Харкові, взяв на себе турботу про

відкриття Харківського відділення Опікування про сліпих, заснував першу школу для сліпих дітей. Гіршман славився тим, що ніколи не відмовляв у допомозі бідним. До нього їхали по допомогу із найвіддаленіших куточків країни. За своє життя професор Гіршман прийняв близько мільйона хворих.

Цікава історія створення у Харкові лікарні імені Гіршмана. У 1905 році Л. Л. Гіршман пішов у відставку на знак протесту проти відчислення із університету студентів, які брали участь у революційних заворушеннях і збирався виїхати з Харкова. Тоді на пожертвування приватних осіб і організацій у 1908 році для Гіршмана була відкрита лікарня на 10 місць, а згодом для неї побудували окреме приміщення. У цій лікарні Л.Л. Гіршман працював до кінця свого життя.

Література:

Буряковская Т. В Харькове открылся памятник профессору Гиршману / Т. Буряковская // Время.- 2009.- 16 окт.

В первой столице установлен памятник профессору Гиршману // Время регионов Харьковщины.- 2009.- 17 окт.

Гурьев А. Умение сострадать / А. Гурьев // Харьк. известия.- 2009.- 17 окт.

Морозова М. Памятник Гиршману понравился его родственникам / М. Морозова // Веч. Харьков.- 2009.- 16 июня.

Петрова З.П. Гиршман Леонард Леопольдович / З.П. Петрова // Выдающиеся педагоги высшей школы г. Харькова.- Х., 1998.- С. 189-192.

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ ЯНІСА ЕНДЗЕЛІНА

18 листопада 2009 року на будівлі Центральної наукової бібліотеки Харківського національного університету ім. В. Каразіна (вул. Університетська, 23) було відкрито меморіальну дошку Янісу Ендзеліну з барельєфом видатного мовознавця.

*Яніс Ендзелін (1873-1961) – видатний латиський вчений-лінгвіст, один із творців сучасного латиського письма, член-кореспондент АН СРСР (1929), академік АН Латвійської РСР (1946), заслужений діяч науки Латвійської РСР (1945), почесний член академій наук Швеції, Нідерландів, Чехії, Естонії та ін. З 1909 по 1920 р.р. викладав у Харківському університеті, захистив тут докторську дисертацію і отримав звання ординарного професора. Одним із досягнень „харківського” періоду життя великого вченого є написаний у ці роки монументальний труд – „Грамматика латиської мови”, за яку він був удостоєний Ленінської премії (1958). Після повернення на батьківщину (1920) працював професором Ризького університету. Видатні наукові твори Я. Ендзеліна значно вплинули на розвиток латиської мови, зробили її об’єктом наукового і всебічного аналізу. Сучасники також високо оцінювали його заслуги у становленні незалежної латвійської держави протягом 1917-1920 р.р.

Ініціатива встановлення меморіальної дошки Янісу Ендзеліну належить Латвії. Автором меморіального знаку став відомий скульптор і архітектор Яніс Струпуліс, а саму дошку виготовили у Швеції.

Література:

Иванова А. Памяти Языковеда / А.Иванова // Харьк. известия.- 2009.- 19 нояб.

Латышскому языковеду, проработавшему в Харькове 11 лет, установили мемориальную доску [Електрон. ресурс] // Медиа группа «Объектив».- Режим доступу: <http://www.objectiv.tv>

*Харків святкує проголошення Латвійської Республіки [Електрон. ресурс] // Новини - Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету.- Режим доступу: <http://www.city.kharkov.ua>

МЕМОРІАЛЬНА ДОШКА, ПРИСВЯЧЕНА ПАМ'ЯТІ Ю. ФОМІНА

11 грудня 2009 року у Харкові на будівлі по вул. Скрипника,4, де у 1938-1940 роках проживав організатор і керівник оборони Брестської фортеці Юхим Фомін (1909-1941), була встановлена меморіальна дошка з барельєфом героя.

У 1938-1940 роках Юхим Фомін служив у Харкові військовим комісаром – першим заступником командира прославленої 23-ї Харківської Червонопрапорної ордена Леніна стрілецької дивізії.

У квітні 1941 року Юхим Фомін був переведений на кордон з Німеччиною, де служив у Брестській фортеці. На світанку 22 червня 1941 року, фашистська Німеччина віроломна напала на нашу країну, комісар Фомін підняв солдат на боротьбу з загарбниками, організував і керував обороною фортеці. У ході боїв, на початку липня, гітлерівцям вдалося схопити пораненого і контуженого комісара. Вони розстріляли його біля Холмських воріт Брестської фортеці.

Через 15 років комісар Фомін за мужність і хоробрість був нагороджений орденом Леніна (посмертно).

Дошка встановлена за клопотанням Міжнародної Української Спілки учасників війни з нагоди 100-річчя з дня народження Юхима Фоміна.

Автори меморіальної дошки – харківський художник О. Капшук і архітектор П. Чечельницький.

Література:

На вул. Скрипника відкрита меморіальна дошка Юхиму Фоміну [Електрон. ресурс] // Новини - Офіційний сайт Харківської міської ради, міського голови, виконавчого комітету.- Режим доступу: <http://www.city.kharkov.ua>

Фомин Ю. Комиссар Фомин вернулся в Харьков / Ю. Фомин // Харьк. известия.- 2010.- 28 янв.

Матеріал підготувала: Казанцева Н.Ю. – зав. сектором інформації з питань культури та мистецтва.